

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри права, декана соціально-гуманітарного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова ГОРІНОВА Павла Валерійовича на дисертаційне дослідження ДРЕСВЯННІКОВОЇ Наталії Анатоліївни на тему: «Уява як феномен відкритості Іншому у контексті захисту прав людини соціокультурні, гендерні й екзистенційні виміри», подане на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія, галузь знань 03 Гуманітарні науки

Актуальність теми та її зв'язок із науковими програмами. Актуальність дисертаційного дослідження Дресвяннікової Наталії Анатоліївни зумовлена водночас цивілізаційними змінами та конкретними викликами сучасності, коли проблематика прав людини дедалі частіше постає не лише як юридичний чи політичний, а як антропологічний і культурно-ціннісний феномен. Авторка переконливо виходить із того, що уява є не «другорядною» психічною функцією, а фундаментальною умовою людської творчості, мислення і співбуття, без якої неможливі ні наукові конструювання, ні етичні судження, ні культурні практики солідарності. Саме тому тематика уяви як відкритості до Іншого виявляється методологічно продуктивною для сучасної філософії прав людини, оскільки дозволяє підсилити гуманістичний вимір правозахисту у суспільствах, травмованих війною, насильством і соціальною фрагментацією.

Цінність обраної теми полягає в тому, що дисертантка обґрунтовує недостатність ізольованого розгляду проблематики уяви та проблематики прав людини, наголошуючи, що їхній перетин у вимірі відкритості уяви до Іншого досі не отримав належного висвітлення в сучасній філософській літературі, а відтак потребує спеціального концептуального опрацювання.

Робота логічно інтегрована в наукову проблематику кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, виконуючись у межах тем наукових досліджень та безпосередньо сприяє реалізації їх завдань у сфері осмислення нових форм філософської аксіології, а також відповідає пріоритетам розвитку гуманітарного знання в Україні.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Дисертація вирізняється виразною науковою новизною, що полягає у філософському обґрунтуванні гуманістичної уяви як особливої форми відкритості до Іншого, здатної впливати на реальне забезпечення і захист прав людини. Концептуальна сила роботи полягає в тому, що авторка не зводить уяву до інструменту «внутрішньої компенсації» або культурної гри, а мислить її як здатність творити

взаємність і співприсутність, тобто як антропологічний ресурс правозахисної культури.

Ключовим інноваційним ядром дослідження є запропоновані та розвинуті підходи «імагінативна етика» та «імагінативна аксіологія», на ґрунті яких висунуто концепт «імагінативна аксіологема». Авторка аргументує, що морально-ціннісна «зарядженість» вищих гуманістичних проявів уяви потребує нового понятійного апарату, здатного охопити не лише зміст цінності, а й спосіб її образно-сміслового народження та трансляції.

Важливою складовою новизни є визначення гуманістичної уяви як інтегральної здатності, у якій іманентно поєднуються моральне, етичне, естетичне та аксіологічне, що робить дану категорію адекватною для аналізу уяви, що одночасно відкриває життєвий світ Іншого й відкривається Іншому у діалозі як умові спільного праволюдського простору.

Окремо заслуговує на увагу те, що дисертантка чітко фіксує амбівалентність імагінативних утворень, визнаючи можливість як гуманістичних, так і антигуманних форм уявного конструювання; водночас предметом концептуалізації обрано саме гуманістичну імагінативну аксіологему, здатну актуалізувати усвідомлення цінності людини та сприяти практикам реального захисту її прав.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Теоретичне значення дисертації полягає у розвитку сучасної соціальної філософії, філософської антропології, аксіології та філософії права через введення та обґрунтування міждисциплінарної рамки аналізу уяви як чинника правозахисту. Важливо, що дослідниця не обмежується історико-філософським оглядом, а формує методологічно узгоджене поле, у якому уява стає способом концептуалізації відкритості до Іншого, а права людини постають не лише нормою, а й культурною формою взаємності, яка потребує смислового «підживлення» гуманістичними уявними горизонтами.

Практичне значення роботи обґрунтовано виважено: зроблені методологічні напрацювання та висновки можуть бути використані як у подальших дослідженнях із соціальної філософії, етики, естетики, філософії культури, аксіології та філософії права, так і в освітній діяльності при викладанні відповідних дисциплін. Авторка наголошує, що положення дисертації здатні посилити ефективність практик правозахисту, оскільки гуманістична уява в умовах криз і війни може ставати ресурсом мотивації, консолідації та мобілізації для відновлення зруйнованого етичного консенсусу.

У прикладному вимірі результати дослідження можуть бути використані за такими напрямками:

розроблення навчальних модулів і тем із філософії прав людини, етики, соціальної філософії, філософської антропології (із акцентом на уяву як механізм відкритості та взаємності);

методологічне посилення правозахисних практик у гуманітарних кризах через осмислення «уяви про краще життя» як чинника суспільної консолідації та підтримки суб'єктності постраждалих груп;

формування міждисциплінарних підходів до аналізу маніпулятивних і антигуманних імагінативних конструкцій (пропагандистських, дискримінаційних), що є особливо значущим у воєнний час і в умовах інформаційних війн.

Ступінь науковості та достовірності наукових положень, висновків, рекомендацій дослідження. Наукові положення та висновки дисертації характеризуються належним ступенем обґрунтованості та внутрішньої логічної послідовності. Важливо, що мета, об'єкт і предмет дослідження сформульовані коректно та взаємоузгоджено.

Методологічний апарат роботи є доречним до предмета і охоплює компаративістський та герменевтичний підходи, які дозволяють одночасно реконструювати історико-філософські трактування уяви й прав людини та здійснити інтерпретацію уяви як комунікативного синтезу, пов'язаного з відкритістю до Іншого. Евристично продуктивним є звернення до підходу Іммануїла Канта, у якому уява мислиться як водночас чуттєва і розумова реальність, що лежить в основі синтезу як умови пізнання та, в інтерпретації дисертантки, може розумітися як умова комунікації з Іншим.

Достовірність результатів додатково підкріплюється апробацією: положення дисертації обговорювалися на засіданнях профільної кафедри, а також у низці методологічних семінарів, зокрема за участі Центру гуманітарної освіти НАН України та Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, а також на міжнародних науково-практичних заходах.

Позитивно характеризує роботу і її публікаційна репрезентація: основні положення висвітлено в одинадцяти одноосібних публікаціях, серед яких наявні статті у фахових виданнях категорії «Б», а також матеріали міжнародних конференцій.

Дискусійні положення та зауваження. Попри загалом високий рівень дисертації, доцільно висловити кілька зауважень рекомендаційного характеру, що не знижують наукової цінності дослідження, а радше окреслюють потенціали його розвитку.

З огляду на те, що авторка переконливо демонструє амбівалентність імагінативної аксіологеми та можливість її антигуманних проявів, перспективним

видається подальше поглиблення аналізу конкретних механізмів переходу від «ціннісного» уявного конструювання до інституційних практик дискримінації або дегуманізації, особливо в умовах війни та масованої пропаганди. Це могло б посилити практичний вимір роботи для сучасних правозахисних інституцій.

У дисертації продуктивно артикульовано «уяву про краще життя» як ресурс консолідації та мобілізації у кризах; однак для подальшої операціоналізації цього положення у соціально-філософському та правозахисному дискурсах корисним могло б бути більш детальне розмежування рівнів такої уяви (індивідуального, групового, суспільного) та опис каналів її трансляції у публічному просторі.

Враховуючи заявлені соціокультурні, гендерні й екзистенційні виміри, перспективним є також розширення порівняльного поля за рахунок більш системного залучення типологій культурних контекстів, у яких відкритість до Іншого формується за різними антропологічними моделями. Такий крок міг би додатково підсилити універсалістський потенціал запропонованої концептуальної рамки.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і можуть бути використані як напрями подальших досліджень, не впливаючи на позитивну загальну оцінку дисертаційної праці.

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація Дресвяннікової Наталії Анатоліївни відповідає чинним вимогам до наукових кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 «Філософія». Структура роботи є логічною та цілісною: дисертація складається зі вступу, трьох розділів (дев'яти підрозділів), висновків і списку використаних джерел; загальний обсяг – 217 сторінок, бібліографія налічує 173 найменування, у тому числі 71 іноземною мовою.

Зміст дисертації свідчить про високу наукову культуру автора, її вміння формулювати проблеми, здійснювати критичний аналіз літератури, віднаходити логічні зв'язки між поняттями та будувати аргументацію в межах філософської традиції. Робота вирізняється цілісністю концептуального задуму, глибиною теоретичних узагальнень і здатністю до міждисциплінарного синтезу.

У роботі дотримано академічних стандартів оформлення: належно оформлено бібліографічні джерела, посилання, а також дотримано вимог академічної доброчесності. Дисертантка продемонструвала здатність до самостійного наукового пошуку, критичного осмислення джерел і формулювання авторських висновків.

Отже, дисертація є завершеною, самостійною кваліфікаційною працею, що відповідає усім критеріям, визначеним для наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 «Філософія».

Загальний висновок. Дисертація Дресвяннікової Наталії Анатоліївни є завершеним, самостійним, концептуально виваженим і методологічно обґрунтованим дослідженням, у якому феномен уяви осмислено як гуманістичну відкритість до Іншого та як фактор реального забезпечення і захисту прав людини.

Авторка аргументовано доводить, що гуманістична уява постає не просто здатністю творити образи, а здатністю творити взаємність, тобто формувати той ціннісно-смысловий простір, у якому права людини можуть бути не лише проголошені, а й «прожиті» як культурна практика співбуття та солідарності.

Висновки дисертації характеризуються науковою новизною, внутрішньою логічною несуперечливістю та практичною перспективністю; апробація результатів і публікаційна активність підтверджують належну інтеграцію дослідження у сучасний гуманітарний дискурс.

Отже, дисертаційна робота Дресвяннікової Наталії Анатоліївни «Уява як феномен відкритості Іншому у контексті захисту прав людини соціокультурні, гендерні й екзистенційні виміри» відповідає вимогам і Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і може бути подана до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри права,
декан соціально-гуманітарного факультету
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,
заслужений працівник соціальної сфери України

«02 лютого 2026 року

